

MATICA HRVATSKA I STVARANJE KNJIŽEVNOGA KANONA

U izdavačkoj djelatnosti Matice hrvatske književnost nedvojbeno ima povlašten status. Premda se u pojedinim razdobljima isticalo kako je Matičina „prva zadaća širiti koristne nauke“ (Radić 1938, 79), književnost je u radu najstarije hrvatske institucije ipak (bila) *kamen zaglavni*. Matica ilirska/hrvatska stasala je naime u vremenima u kojima je književnost bila ključnom komponentom kulture, kada je pojam *nacionalne književnosti* postao nosivim elementom u stvaranju nacionalnog identiteta,¹ te je uza svu Matičinu važnost na drugim područjima i pionirsku ulogu u izdavanju knjiga iz mnogih drugih struka, upravo književnost ono što je toj instituciji davalo poseban status.

Namjera je ovoga rada osvrnuti se upravo na književni segment Matičine izdavačke djelatnosti, što uključuje ponajprije tzv. lijepu književnost, a potom i književnu kritiku, esejistiku, povijest i teoriju književnosti.² Daleko od iluzije da se može obuhvatiti cjelina, daleko i od pomisli da ta cjelina postoji kao uređen sustav, a ne tek kao skup katkada i neujednačenih izdavačkih strategija ili pak kao rezultanta boljih ili lošijih političkih i kulturnih konteksta i financijskih prilika, sa sviješću da je i pojam književnosti u proteklih 170 godina mijenjao opseg i sadržaj,³ ovdje će se prigodno izdvojiti tek pojedini aspekti Matičine izdavačke djelatnosti iz područja onoga što

¹ U skladu je to sa Schlegelovom tvrdnjom da ljude u naciju povezuje književnost, a ne filozofija; ili, kako je Kukuljević rekao u izvještaju o glavnoj skupštini Matice za 1853. godinu, da je „došlo vrijeme, gdje će se svi plemeniti i domorodni dusi u književnosti opet potražiti i čuvati utočište i jedini hram narodnosti naše“, odnosno da nas „nehajstvo za našu književnost“ lišava „posljednjega i jedinog jamstva narodnoga razvitka“ (ovdje navod prema Smičiklas i Marković 1892, 29; izvorno objavljeno u „Nevenu“, III, 28/1854, str. 446).

² Relevantan je pregled izdavačke djelatnosti Matice hrvatske, s pomno odabranom likovnom opremom i posebnim osvrtom na vizualnu komponentu, sastavio Josip Bratulić (2004), najveći stručnjak za povijest knjige u nas općenito, pa će se ovdje ponoviti mnogo toga što je već sadržano u njegovu radu.

³ O tome iscrpno piše Protrka 2008.

danas smatramo književnošću. Slijedeći uglavnom kronološko načelo, bit će riječi o naslovima koji su na ovaj ili onaj način bili važni u oblikovanju književnoga kanona,⁴ kao i književne i kulturne povijesti, odnosno koji su postali simboličkim kapitalom i na razini institucije i na nacionalnoj razini. Pritom valja istaknuti da je riječ o prigodnom osvrtu, uglavnom panegirički intoniranom, kako prigodi i dolikuje, ali nikako ne bez pokrića.

Kao temeljno polazište za ovaj rad poslužila je bibliografija Matičinih izdanja Marina Somborca.⁵ Premda se bibliografije uglavnom smatraju elementarnim pomagalicama (pa i bibliografski posao predstavlja tek predradnju za ozbiljnije istraživanje), one se znatiželjnom čitateljskom oku otkrivaju kao inspirativno, a nikako ne suhoparno štivo. Tako se, uz malo čitateljske slobode, Matičina bibliografija daje čitati i kao roman-rijeka, s kronološki ustrojenom fabulom, unutar koje se knjige pojavljuju kao likovi oko kojih se slažu višestruki zapleti.⁶ Ili, ako Maticu prometnemo u glavnog junaka (točnije: junakinju), nadaju se pitanja: čije je i kakve knjige u kojemu razdoblju ona objavila, kojoj struci one pripadaju i kakvi su odnosi snaga između pojedinih struka u pojedinom razdoblju, kako su se oblikovale biblioteke, tko ih je uređivao i kakvu je ulogu koja od njih odigrala, koji su autori bili favoriti, a koji se pojavljuju samo jednom, jesu li oni u Matičin izdavački plan ulazili kao formirani autoriteti ili kao debitanti, tko je što uređivao, a tko što ilustrirao, tko je i kome pisao predgovore i pogovore, tko je i kada prevođen i tko su bili prevoditelji; kolika je bila naklada koje knjige i je li bilo ponovljenih izdanja; kome je bila važnija stručnost/estetika, a kome politika; tko je išao niz dlaku vremenu, a tko je plivao uzvodno; koji su naslovi pali kao žrtva cenzure...⁷ Perspektiva bi se mogla i obrnuti pa bi se kako je to u prigodi jedne davne Matičine obljetnice rekao Ljubomir Maraković, moglo „izpitati tko je bio uzrokom, što pojedina djela ili čak i pisci nisu postali Matičinim suradnicima: odbor društva svojim odlukama, ili sami pisci.“ (Maraković 1943, 47), pa bismo dobili „negativnu“ bibliografiju. Kako god,

⁴ Književni kanon posljednjih je desetljeća čestom temom znanstvenih rasprava i polemika, a postao je i interpretacijskim polazištem u nizu književnopovijesnih radova, među kojima se Matice dotiče i Protrka (ibid.).

⁵ Premda su za život književnosti presudni časopisi, a Matica je od početaka bila i izdavač periodičkih publikacija, ovdje se o njima neće govoriti.

⁶ Na sličan način u zbirci feljtona *Inventura* (1989) govori Pavao Pavličić o telefonskom imeniku.

⁷ Ozbiljnija analiza književnih izdanja iziskivala bi sustavan istraživački rad te bi, osim velikih Matičinih uspjeha, uključila i poteškoće, prijepore, neslaganja pa i pokoji promašaj u nakladničkoj djelatnosti, čega Matica nije bila lišena, kao što to uostalom nije ni jedna institucija, a trebalo bi zbivanja u Matici hrvatskoj tješnje povezati s političkim i kulturnim prilikama.

već i letimičan pogled u bibliografiju otvara mnoštvo rukavaca kojima bi priča mogla poteći te je sasvim sigurno da bi se iz nje dala sastaviti i povijest institucije, pa i, kako je u literaturi već isticano, povijest hrvatske kulture, a donekle to vrijedi i za povijest hrvatske književnosti.

Da je Matica imala vodeću ulogu u stvaranju i održavanju kanona, jasno je već po prvome objavljenom naslovu. Bio je to Gundulićev *Osman* (1844), s dopunom Ivana Mažuranića. Ovdje nije potrebno opširnije govoriti o značenju Ivana Gundulića i njegova epa u kontekstu preporodnih gibanja, kao ni o veličini pothvata koji su obavili priređivači Vjekoslav Babukić i Ivan i Antun Mažuranić.⁸ Dovoljno je istaknuti da je tiskanje te knjige imalo programatsko značenje i da je postiglo velik odjek. Bila je to prijelomna točka u pogledu afirmiranja, štoviše, iznalaženja onoga što će se oblikovati kao korpus starije hrvatske književnosti, u pogledu stvaranja novije hrvatske književnosti, u oblikovanju nacionalne ideologije, pa i nacionalne filologije, što se, uostalom, međusobno i isprepleće. Tiskanje *Osmana* nadaje se dakle utemeljujućom gestom koja će ostaviti dubok trag u hrvatskoj književnosti i kulturi.

Uz izdavanje „ilirskih klasika“ – dubrovačkih pisaca (a tiskana su u tim prvim godinama i Gundulićeva ostala djela, dio hrvatskoga opusa Ignjata Đurđevića i *Kristijada* Junija Palmotića) – Matica je poticala i recentnu književnu produkciju pa je tako 1844, iste godine kada je tiskan *Osman*, odnosno iste godine kada uopće počinje nakladnička djelatnost, objavljena i knjiga Dimitrija Demetra *Dramatička pokušnja*, točnije, drugi dio – njegova tragedija *Teuta*.⁹ Svjesna potreba „prostog naroda“¹⁰, toj elitnoj, visokoj književnosti Matica će uskoro pridružiti i dostojan „pučki“ pandan. U skladu sa zadaćom koju je postavila pred sebe – da knjigu učini bliskom i onima koji nisu učeni – Matica 1862. „troškom zaklade za izdavanje pučkih knjiga“ tiska *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* Andrije Kačića Miošića (s Babukićevim predgovorom). Obilježavajući na taj način stogodišnjicu Kačićeve smrti (doduše s malim zakašnjenjem), Matica je pokazala da je svjesna „stanja na terenu“, heterogenosti čitateljske publike, odnosno njezinih različitih zahtjeva, pa i potrebe da se knjizi privuku novi, slabije obrazovani čitatelji.

⁸ Matičino izdanje doduše nije kritičko; štoviše, iz naknadne perspektive lako je ustvrditi propuste, no ipak se ono može promatra i kao početak kasnije sustavne brige za stara izdanja (koja će početi od kraja 60-tih godina 19. stoljeća u JAZU-u, u ediciji *Stari pisci hrvatski*, na čelu s Vatroslavom Jagićem).

⁹ Međutim, proteći će nakon toga gotovo dva desetljeća do nove knjige nekog od suvremenih pisaca (bile su to Vrazove *Đulabije* 1863).

¹⁰ Tako se izrazila Jelisaveta Prasnička, koja je 1859. inicirala stvaranje Zaklade za izdavanje pučkih knjiga (usp. Ravlić 1963, 73).

Jednako tako trebalo je privlačiti i odgajati i mlađu čitateljsku publiku. Dok među prvih deset knjiga koje je Matica objavila (ne računajući račune i periodiku) pretežu naslovi iz dubrovačke književnosti 17. i 18. stoljeća, već se po 12., 13. i 14. knjizi vidi drugačija tendencija: bili su to prijevodi triju knjiga pedagoga i pisca Joachima Heinricha Campea o otkrivanju Amerike, namijenjeni mlađoj publici. Premda književnost za djecu nikada nije imala prioritet u Matici, pokazalo se gotovo od samoga početka da postoji svijest i o dobno raslojenoj publici.

Od 1874, kada je Matica reformirana, a predsjednikom postaje Ivan Kukuljević Sakcinski, broj izdanih knjiga naglo raste; posebno se to odnosi na beletristiku, o čemu je s ponosom pisao Tade Smičiklas povodom 50. obljetnice Matičina osnutka:

„Naša beletristika našla je u ‘Matici’ prvo jako uporište. Morat će se jednom priznati da je preporod „Matice“ donio novu epoku za našu beletristiku. Mnogo se je novih radnika javilo prvi put u „Matici“ koji dadoše već obilne plodove i podaju lijepih nada za budućnost. Ako li su već do sada stvorili čitajuću publiku, stekli su si veće zasluge nego li svi njihovi predšasnici za sto godina, koji nisu smogli snage da stvore čitajuću publiku, željnu i potrebnu hrvatske knjige. Koliko se čitaju u desetak hiljada kroz toliko godina u narod rasposlane knjige?“ (Smičiklas 1898)

Ako je Smičiklas i govorio kao čovjek „iznutra“ i bez vremenskoga odmaka, znanstveniku i kritičaru Antunu Barcu bilo bi teže pripisati pristranost kada u članku o književnoj publici donosi ocjenu Matičina rada:

„Za širenje i konsum hrvatske knjige imade najveće značenje Matica hrvatska. Od godine 1874, kad je reorganizirana, ona je uspjela da proširi u narodu na stotine hiljada knjiga. Dok je ona g. 1874, kad su pristupili k njenoj reorganizaciji, imala samo 400 članova, taj je broj g. 1877 iznosio 1299, a njezine su knjige g. 1880 već mogle da budu štampane u 5000, g. 1881 u 6000, g. 1891 u 7000, g. 1892 u 8000, g. 1893 u 9000 primjeraka, i taj je broj neprestano rastao, popevši se u godinama pred rat na 12.000 komada. Prema ovim brojevima gotovo iščezava sve ono što su u Hrvatskoj – prije rata – učinili privatni nakladnici.“ (Barac 1935, 110)

U te su brojeve doduše uključena izdanja iz različitih područja, ali književni su naslovi u njima imali znatan udio. No umjesto brojčanih analiza navest ću nekoliko naslova iz toga zlatnog perioda koji mogu posvjedočiti o kvalitativnim aspektima, kao što su nastojanje da se zadovolje različiti čitateljski afiniteti ili pak da se što ažurnije prevodi suvremena strana

književnost. Tako primjerice 1875. i 1876, vrlo brzo nakon pojavljivanja izvornika, izlaze tri prijevoda romana Julesa Vernea,¹¹ a 1877. izbor iz Andersenovih priča, što potvrđuje brigu za djecu, tada relativno novu čitateljsku skupinu. Izlazi u tom razdoblju i čuvena Šenoina *Antologija pjesništva hrvatskoga i srbskoga* (1876), u kojoj su prvi put na jednom mjestu skupljeni tekstovi nastajali od kraja 15. stoljeća do suvremenosti, podjednako lirski, epski i dramski, a uključene su i autorska i narodna književnost, odnosno u kojoj su se mnogi stari tekstovi, koji su dotad bili poznati tek malobrojnima, izvukli na svjetlo dana.¹² Svaka antologija želi ponuditi izbor koji je reprezentativan te selekcijom i vrednovanjem obavlja i kanonizacijski proces; Šenoina je iznimna po tome što je toliko obuhvatna i što je prva.

Šenoina pak proza zauzima važno mjesto u korpusu Matičine domaće beletristike, a osim njega svoje romane objavljuju i Eugen Kumičić, ali i „pučkiji“ Josip Eugen Tomić; Ksaver Šandor Gjalski Matici daje zbirku *Pod starimi krovovi* (1886), a Vjenceslav Novak niz naslova, od *Pavla Šegote* (1888) do *Tita Dorčića* (1906); u tome razdoblju izlaze i knjige Silvija Strahimira Kranjčevića i Iva Vojnovića te brojnih drugih domaćih autora. Stoga ne čudi da je Smičiklas apostrofirao procvat beletristike. To zlatno doba ne samo Matičine izdavačke djelatnosti, nego i knjige, u kojemu je Matica okupljala većinu najvažnijih pisaca toga vremena, okrunjeno je 1895. čarobnom krunom milijunte knjige, što je, s obzirom na kontekst, doista bila impresivna brojka. Osim objavljivanja domaće „lijepe knjige“ inzistiralo se u to vrijeme i na prijevodima „novovjekih klasika“. Time se domaća čitateljska publika namirivala stranom recentnom prozom, no u isto vrijeme, kako je apostrofirao Šenoa, naglašavajući stimulativnost prijevoda za razvoj domaće literature, bila je ta prevodilačka aktivnost važna jer „simbolički kapital domaće književnosti i kulture raste ne samo proizvodnjom, već prije toga prijevodima svjetskih klasika na narodni jezik“ (prema Protrka 2008, 178). Pritom se osobito rado objavljuju prijevodi sa slavenskih jezika (npr. Sienkiewicz, Turgenjev).

Godine 1882. pokrenuta je biblioteka *Prievodi grčkih i rimskih klasika*, koja će zadugo biti najvećom zbirkom prijevoda grčke i rimske književnosti (ako to nije i do danas). Među objavljenim su prijevodima u tim zlatnim

¹¹ Potvrda o odjeku tih knjiga može se iščitati iz sljedećih Šeninoh riječi: „Odkako je Matica izdala krasnu knjigu Jules Vernovu, znatno se umnožava broj njenih članova danomice.“ (Šenoa 1876a, 64)

¹² Kao i u nekim drugim Šeninim tekstovima, i u predgovoru *Antologije* ponavlja se prijekor na račun raskoraka između planiranog i ostvarenog, što je Maticu često mučilo: „Nemogu, da nedodam ovoj knjizi dvie, tri rieči. Ima već mnogo godina, što je naša ‘Matica’ – tada još ilirska – zaključila, izdat antologiju, te bude u to ime izabran i odbor. Nu radilo se nije ništa.“ (Šenoa 1876b, nepaginirani uvod).

godinama doista klasični naslovi i autori: *Ilijada*, *Odiseja*, kao i djela Salustija, Cicerona, Herodota, Tacita, Demostena, Plutarha, Platona, Vergilija, Cezara i Ksenofonta. Da su prijevodi klasične literature konstitutivni dio pojedinih nacionalnih kultura, pa i mjerilo njihove zrelosti, ne treba naglašavati. Dovoljno je spomenuti da su mnogi od spomenutih prijevoda, od kojih je Matica neke objavila u više izdanja, do danas i jedini prijevodi pojedinih grčkih i rimskih autora ili djela koje hrvatska kultura ima, što ponešto govori o oskudnosti te kulture, ali isto tako i o presudnom mjestu što ga Matica u njoj zauzima.

Među razlozima procvata Matičine izdavačke djelatnosti valja spomenuti agilnost tajnika Ivana Kostrenčića, predsjednika Ivana Kukuljevića Sakcinskog, kao i dvojice potpredsjednika, Augusta Šenoe i Janka Jurkovića, pa i općenito unutrašnju konsolidaciju institucije. Od 1877. Matica je naime formirala dvije glavne nakladničke serije, „poučnu“ i „zabavnu“ knjižnicu, pri čemu je veza između njih trebala biti povijest književnosti (Smičiklas i Marković 1892, 52), iz čega se vidi da je izdavačka strategija postala promišljenijom (a ona se, kako se čini, mogla provoditi zahvaljujući dobrom financijskom stanju). Tiskana su i izabrana djela (Preradovića, Vraza, Šenoe, Bogovića, Kranjčevića), a upravo kategorija izabranih djela predstavlja važnu kariku u učvršćivanju reprezentativnosti određenoga pisca, odnosno u procesu kanonizacije.¹³ Matica je skrbila i za narodnu književnost, doduše ne bez krzmanja, no Mihovil Pavlinović sklonio je upravu da potakne prikupljanje građe, donijevši pritom svoju golemu zbirku narodnih pjesama (Smičiklas 1892, 53). Prva knjiga *Hrvatskih narodnih pjesama* (prir. Ivan Broz i Stjepan Bosanac) ugledala je svjetlo dana 1896, i to u danas teško zamislivih 7000 primjeraka.

Zlatno razdoblje trajalo je do prijelaza stoljeća. Početak novoga stoljeća donio je previranja: došlo je do sukoba „starih“ i „mladih“ pa se postavilo i pitanje Matičina poslanja i svrhe s obzirom na tip literature koju

¹³ U govoru na redovitoj glavnoj godišnjoj skupštini MH 23. lipnja 1895. Smičiklas se osvrnuo na prigovore koji su išli protiv izdavanja izabranih djela: „Prigovaralo nam se, da preveć prešampavamo. Koji su to prigovarali, ili ne znaju ili zaboravljaju prilike naše knjige. Zar nije pravo bilo prešampati izabrane pjesme: Stanka Vraza, Petra Preradovića, Jovana Sundečića, Augusta Šenoe, Franje Markovića, Jovana Hranilovića, a sada i Augusta Harambašića? A tko bi ih bio ovako raširio po svemu narodu? Zar bi narod poznavao znamenitost Augusta Šenoe, da nije 'Matica' izdala njegova Sabrana djela? A koji je Hrvat ispod četrdeset godina poznavao do sada djela Mirka Bogovića? A što su dvije ili tri radnje i novije iz časopisa prešampane i dopunjene i prerađene, zar je to grijeh? Pitajte onda Ruse, Franceze i Engleze, zašto toliko griješe, zašto svoje romane najznatnije najprije daju u časopise, da ih poslije šampaju u knjige za sebe? A koga je pisca vrijedno djelo prošlo do bestraga, ako ga je ponudio 'Matici', a ona ga ne bi bila primila?“ (Smičiklas 1895)

treba podupirati i promovirati (podrobnije je o tome pisao Antun Radić, tada tajnik MH).¹⁴ Na samome početku 20. stoljeća, godine 1901, tiskana je knjiga kojom se, usporedo s dominantnom tendencijom da se ojačava recentna domaća i strana beletristika, željelo uputiti na drevnost i veličinu hrvatske književnosti. Riječ je o svečanom, jubilarnom izdanju Marulićeve *Judite*, tiskanom povodom obilježavanja velike obljetnice – 400 godina od nastanka toga epa. Prvo moderno izdanje *Judite* objavljeno je u prvoj knjizi Akademijine edicije Stari pisci hrvatski 1869, no ta je edicija, s kritičkim aparatom, bez rječnika, vizualno ne baš privlačna, bila namijenjena užem krugu čitatelja. Stoga se upravo Matičino izdanje, kao drugo koje je nakon Preporoda objavljeno prema novom pravopisu, s opsežnom studijom Petra Kasandrića i priređivačkim napomenama i rječnikom Marcela Kušara, u likovnoj opremi Otona Ivekovića i Celestina Medovića, može smatrati prvim modernim, doličnim, reprezentativnim izdanjem, te ono predstavlja, kako je Kolumbić zapisao, „prekretnu točku u prezentaciji temeljnog djela hrvatske književnosti široj čitateljskoj publici“ (Kolumbić 2001, 128). Dok je *Osman*, uvjetno rečeno, došao ni iz čega (jer hrvatska kultura dotad nije imala sličnih knjiga), *Judita* se pojavljuje u drugačijem kontekstu: izdavačka djelatnost već se zahuktala, kritičko izdanje postoji, no u tom trenutku ključna je zadaća jače integrirati taj ep u korpus žive, čitane hrvatske književnosti, odnosno oživjeti poziciju koju mu je nekoliko desetljeća prije toga želio pridati Kukuljević.¹⁵

Izdavačka djelatnost tijekom ratnih godina od 1914. do 1918. bila je prilično oskudna, no usprkos šutnji muza izići će 1916. prvo izdanje jedne od najpopularnijih hrvatskih knjiga uopće: *Priče iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić.

Domaća i prijevodna beletristika objavljivat će se i u novoj državi, između dva svjetska rata, u vremenima pojačane konkurencije, kada se pojavljuju novi nakladnici poput Minerve i Binoze, u nepovoljnim političkim prilikama, pa i u teškim okolnostima prouzročenima Matičinim unutrašnjim ideološkim razilaženjima. Ipak, i u tome će periodu izaći djela brojnih hrvatskih pisaca: Josipa Kosora, Mirka Jurkića, Viktora Cara Emina, Joze Ivakića, Milana

¹⁴ I Ljubomir Maraković je, pišući u prigodnom članku povodom Matičine stogodišnjice, granicu u „periodizaciji“ izdavačke djelatnosti smjestio na prijelaz stoljeća, razdijelivši Matičinu povijest na tri razdoblja: prvo od početaka do 1875, drugo do otprilike 1900, a treće od početka 20. stoljeća do vlastite suvremenosti, odnosno 1943. (Maraković 1943)

¹⁵ No to izdanje, kako napominje Bratulić, ipak nije adekvatno odjeknulo jer su hrvatski vukovci tada bili nadmoćni te je stara književnost predstavljala tek predmet „ograničena“ filološkog interesa (Bratulić 2004, 123).

Ogrizovića, Đure Vilovića, Ksavera Šandora Gjalskog, Jagode Truhelka, Slavka Kolara, Nikole Šopa, Vjekoslava Majera, Ivana Gorana Kovačića, Dragutina Tadijanovića, Vladimira Kovačića, Ive Kozarčanina ...¹⁶ Zanimljivo je pritom da će Miroslav Krleža izdati samo jednu knjigu u Matici, *Tri kavalira gospođice Melanije* (1922), što će zadugo biti i jedinim njegovim naslovom objavljenim u Matici.¹⁷ Za razliku od većine navedenih autora, čija će djela izlaziti u Matici ili u drugih izdavača i nakon 1945, od 1930. javlja se Mile Budak, koji najintenzivnije objavljuje u godinama prije Drugog svjetskog rata i za vrijeme NDH (pa će to razdoblje biti obilježeno ponajprije njegovim romanima i pripovijestima, kako u prvim tako i u ponovljenim izdanjima),¹⁸ no nakon rata njegova će djela biti zabranjena. Zanimljivo je izdvojiti i da je godina 1938. bila vrlo plodna za hrvatsku liriku: u Matici je objavljeno čak 12 pjesničkih zbirki (Bratulić 2004, 148).

Iz vremena Drugog svjetskog rata zanimljivo je izdvojiti niz dječjih knjiga, kao što su *Pčelica Maja* V. Bonselsa, *Collodiev Pinokio*, *Heidi* Johanne Spyri (1943), *Lewisova Alicia u zemlji čudesa* (1944), a ponovno su izašle i dječje knjige Jagode Truhelka, ali i *Ivanjska noć*, knjiga dječjega pisca Josipa Cvrtila, koji se nakon 1945. više neće (smjeti) objavljivati.

Prema objelodanjenim naslovima, priređivačima, prevoditeljima i bibliotekama, dade se zaključiti da je MH i nakon 1945. velikim dijelom nastavila izdavačku politiku kakvu je vodila prije rata: i dalje ide biblioteka grčkih i rimskih klasika, kao i prijevodi Shakespearea; tiska se suvremena hrvatska

¹⁶ U govoru održanu 1943. predsjednik Filip Lukas rekapitulirao je Matičinu izdavačku djelatnost riječima: „Ovdje se može obćeno kazati, da nije bilo važnijega događaja u životu hrvatskoga naroda u prošlosti i sadašnjosti, niti jedne važnije književne pojave i struje u svietu, koja ne bi bila zastupana u izdanjima Matice od jednoga ili više pisaca; kao što nije na drugoj strani bilo ni jednoga važnijega pisca, koji ne bi kroz Maticu narodu progovorio; neki su dapače gotovo sva svoja stvaranja objelodanili kroz Maticu.“ (Lukas 1943, 18) Ta prigodna tvrdnja ipak je doživjela korekciju i to u istoj publikaciji u kojoj je objavljen i Lukasov govor. Riječ je o ovdje već spomenutu Marakovićevom prigodnom tekstu koji se bavi našom temom, dakle Maticom hrvatskom i hrvatskom književnošću, u kojemu autor, osim ovdje ranije citiranoga izostanka nekih velikih imena, navodi i da se djela poput Kozarčeve *Tene* ili *Mire Kodolićeve* nisu mogla izdati u Matici jer „bile bi bez sumnje naišle na odpor ili čak uzbunu kod Matičinih čitalaca-članova radi svoje smionosti iznošenja moralnih problema“ (Maraković 1943, 48); dalje kaže: „Istom 1899, dakle na prijelomu stoljeća usudila se Matica izdati Tomičevu *Melitu*“ (ibid). Nadalje, odbila je Matica tiskati i A. G. Matoša (Radić 1938, 242) pa će, primjerice, izbor iz Matoševe lirike prvi put u Matici izaći tek 1954.

¹⁷ Krleža nije bio zadovoljan tim izdanjem, tvrdeći da je Matičin redaktor intervenirao u tekst, no Davor Kapetanić ustvrdio je da to nije točno (vidi De. D., „Tri kavaljera frajle Melanije“, *Krležijana*, <http://krlezijana.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1094>).

¹⁸ Štoviše, izvanredan uspjeh njegovih romana, a osobito *Ognjišta*, koje je prvi put objavljeno 1938. u 2000 primjeraka, a potom 1939. i 1941. s ukupnom nakladom od gotovo 16 000 primjeraka, Maticu će i financijski ojačati.

književnost (npr. 1946. izlaze Šegedinova *Djeca božja*) kao i prijevodi (iste godine tiska se prvi prijevod *Ane Karenjine* L. N. Tolstoja na hrvatski, zatim prijevodi Virginie Woolf – *Godine* – i *Sentimentalni odgoj* Gustavea Flauberta, a izlaze i dva romana J. Vernea).¹⁹ Bilo je doduše i cenzure pa su primjerice 1947. iz izdavačkog plana morali biti izbačeni *Običan život* Karla Čapeka, cjelokupna Flaubertova djela, kao i knjiga o 1848. kojom se trebala obilježiti stogodišnjica revolucionarnih zbivanja (Šarić 2015, 43). Zbog množine važnih imena i naslova nakon 1945, među kojima je i mnogo autora poput Vesne Parun ili Ranka Marinkovića, koji će ubrzo postati kanonskim (i do danas ostati) i lektirnim piscima, ali i novih imena koja će obilježiti drugu polovicu 20. stoljeća (npr. Ivan Slamnig 1956. u MH tiska svoju prvu zbirku *Aleja poslije svečanosti*), ovdje stajem s nabranjem te izdvajam tek nekoliko ilustrativnih primjera koji pokazuju kako je Matica i poslije, usprkos znatno jačoj konkurenciji nego u prethodnim vremenima, ostala reprezentativnim nakladnikom. Među velikim uspjesima svakako valja izdvojiti roman *Mirisi, zlato i tamjan* Slobodana Novaka, koji je prvi put objavljen 1968; sljedeće godine izašlo je 2. izdanje; roman je nagrađen 1968. i 1969. nagradama Matice hrvatske za najbolju knjigu proze, *Nazorom*, NIN-ovom nagradom za roman godine i Nagradom kritike *Večernjega lista*; postao je dijelom školske lektire, a u Matici je do danas izašao pet puta, pri čemu najnovije Matičino izdanje (2009) donosi i zadnju autorovu redakтуру. Konačno, među romanima koji će dugo trajati valja ubrojiti i *Uzbunu na Zelenom Vrh* (1956), prvi roman Ivana Kušana, koji je inaugurirao novi model dječjega romana i stvorio i današnjoj djeci dobro poznat lik Koka.

Početak sedmoga desetljeća 20. stoljeća pokrenuta je čuvena, prekretnička biblioteka *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, koja je izlazila u nakladi od 10 000 primjeraka. Taj grandiozan pothvat začet početkom 60-tih godina, uoči obilježavanja 120. obljetnice MH, utjelovio je najsretniji mogući spoj: epohalnu ideju koja je došla u pravom trenutku, niz istaknutih književnika i znanstvenika, MH kao najstariju hrvatsku instituciju (isprva zajedno sa Zorom); sve je to rezultiralo prepoznatljivim, vizualno vrlo privlačnim nizom koji i danas ima svoje čitatelje. Teško je tu precijeniti težinu Štefanićeve *Hrvatske srednjovjekovne književnosti* (PSHK, knj. 1), ili dviju knjiga hrvatske književnosti pisane na latinskom jeziku (PSHK, knj. 2 i 3, priredili Veljko Gortan i Vladimir Vratović), koje su do danas ostale relevantnim i zasad

¹⁹ Po broju izdanja, opsegu knjiga i „težini“ naslova može se zaključiti da je riječ o poslovima koji su započeti znatno prije (npr. prijevod *Ane Karenjine*), ali su se realizirali te 1946.

nenadmašenim izborom iz hrvatskih latinista.²⁰ I izbor iz stare kajkavske književnosti, dotad prilično zanemarene, osigurao je tom slabo poznatom segmentu hrvatske kulturne povijesti nove istraživače i čitatelje. Iznimno su važne i knjige s izborom tekstova iz dopreporodne književnosti koje je uređivao Rafo Bogišić, jer su zahvaljujući njima mnoga djela prvi puta došla pred širu čitateljsku publiku. Hrvatska je književnost zahvaljujući toj ediciji postala, kako se to danas voli reći, vidljivijom. Zahvaljujući pak predgovorima, a njihovi su autori odreda bili vrhunski znalci (primjerice, Miroslav Vaupotić, Krsto Špoljar, Vlatko Pavletić, Dragutin Tadijanović, Ivan Slamnig, Franjo Švelec, Rafo Bogišić), edicija je ponudila i brojne studije koje, kada se stave na kup, čine jednu od mogućih povijesti hrvatske književnosti. Tome valja dodati i bibliografije i rječnike koji prate svaku knjigu, pri čemu je osobito značajan prinos Bratoljub Klaića. Sitan je, ali zanimljiv i podatak da je Krleža, koji je prije rata dolazio u sukob s Maticom, ipak vlastoručno ispravljao „špalte“ svojih pet knjiga u PSHK, što znači da se ta izdanja, kojima je *placet* dao sam autor, mogu smatrati doista pouzdanima. Ukratko, biblioteka je imala svoju težinu zbog imanentnih, unutar-književnih kriterija, a ujedno je nosila i jak nacionalno-identifikacijski naboj, pa bi se moglo reći da je i ona pripomogla u stvaranju ozračja u kojemu je nastalo Hrvatsko proljeće.

U tome je smislu važnu ulogu imala i *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva od početaka do danas*, objavljena 1970, zadugo najčitanije pjesničke antologije koju je priredio Vlatko Pavletić.²¹ Izašavši u seriji „Zlatna knjiga“, ona je pokazala da naslov niza doista odgovara statusu i važnosti što ga je ta knjiga uživala u nacionalnoj kulturi. Pavletić je pokrenuo i reprezentativnu biblioteku Arion (danas bismo rekli: multimedijски projekt), prepoznatljiva vizualnog identiteta, u kojoj se uz zbirke izabranih pjesama domaćih i stranih pjesničkih klasika donose i zvučne snimke – gramofonske ploče – na kojima je, kad je to bilo moguće, zabilježen glas samih pjesnika. Ponešto je pak zahtjevnija, ali za stručnu publiku i važnija, Mrkonjićeva studija i antologija *Suvremeno hrvatsko pjesništvo* (1971), koja je stekla kulturni status među znanstvenicima, kritičarima i studentima.

²⁰ S hrvatskom srednjovjekovnom književnošću danas stojimo nešto bolje nego u vrijeme objavljivanja Štefanićeve hrestomatije, i to zahvaljujući, između ostaloga, i Matici, koja je u novije vrijeme objavila transkripcije više srednjovjekovnih rukopisa, kao i dva sveska srednjovjekovne proze u biblioteci *Stoljeća hrvatske književnosti*. Slični, ali skromniji napori daju se naslutiti i kad je riječ o hrvatskim latinistima.

²¹ Pavletić je bio jedan od onih koji je doista obilježio Maticu hrvatsku, pa bi već i pregled samo onoga što je on učinio dostojno reprezentirao Maticin rad tijekom nekoliko desetljeća.

Ukratko, neupitan status MH u kontekstu nakladničke scene, kao i uloga njezinih književnih izdanja u nacionalnom imaginariju u vrijeme kada se nacionalna komponenta zatirala, svakako bi zavrijedili još mnogo stranica, a posebno bi se u tome smislu bilo važno osvrnuti na broj tiskanih (i prodanih) primjeraka pojedinih knjiga. Svakako bi se moglo reći da je nakon Drugog svjetskog rata, isključi li se ponešto naslova sorealističke poetike, Matica isprva bila sklonija visokoj, elitnoj književnosti, da bi se s vremenom otvorila i nižem tijeku (ilustrativan je primjer Janka Matka, kojega je MH odbila prije rata, a onda ga ipak počinje objavljivati 1970-tih godina). Matica je iznjedrila i naslove koji su pionirski probijali relativno čvrste granice između „visoke“ i „niske“ literature, i to u vrijeme kada je granica između njih bila još prilično čvrsta. Među takvima posebno mjesto ima roman Zvonimira Majdaka *Kužiš, stari moj* (1970), koji je u domaću književnost uveo novi tip urbane proze, odnosno popularnu kulturu.²²

* * *

Zasebno poglavlje čine izdanja koja dolaze iz znanstvene domene. Mislim ovdje ponajprije na povijesti hrvatske književnosti. Proučavanje starije dionice svoj je apogej doživjelo u dvjema do danas nenadmašenim sintezama. *Povijest hrvatske književnosti* Branka Vodnika iz 1913. i *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda* Mihovila Kombola, prvi put objavljena 9. travnja 1945. (planirana za proslavu stogodišnjice MH 1942), iznimne su po svome pristupu, pa i po obuhvatnosti. Vodnik je doduše imao slabiju recepciju jer je, čini se, ostao neshvaćen među suvremenicima, no u novije vrijeme vrijednost mu je porasla jer je njegova *Povijest* prepoznata kao metodološki inovativna (napuštajući puko filološki pristup, on je prostora dao i kritičkom stajalištu i estetskoj dimenziji teksta). Kombolova je pak sinteza, usprkos tome što je objavljena neposredno prije sloma NDH, odmah dobro primljena pa je 1961. objavljeno drugo izdanje. O njezinoj važnosti svjedoči činjenica da se ona i danas nalazi na popisu temeljne, obvezne literature na nekim kroatističkim odsjecima. Za struku obje sinteze i danas imaju težinu, a u hrvatskoj kulturi ostaju važne zbog toga što i jedna i druga dotad uglavnom regionalno tretiranu građu objedinjuju unutar istih korica, interpretiraju je kao jedinstven korpus i pridaju joj atribut „hrvatska“, a ne motre ju više pod regionalnim oznakama ili pak zajedno sa srpskom književnošću.

²² U Matici je, primjerice, 1965. i 1966. pod uredničkom palicom Ivana Kušana izlazila i biblioteka *Kiosk*, u kojoj su objavljeni i romani Georgesa Simenona.

Dok je književnost Dalmacije i Dubrovnika bila predmetom zanimanja književnih povjesničara i u prvoj polovici 20. stoljeća, Medinija (1902) i Lozovine (1936), važan iskorak u percipiranju književnosti kontinentalnih hrvatskih krajeva učinjen je s književnopovijesnim pregledom Krešimira Georgijevića *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni* (1969), koja je istaknula ono što je dotad uglavnom bilo marginalizirano, a to su slavonski pisci, kajkavski autori i bosanski franjevci. Konačno, nije na odmet podsjetiti i na jedinu našu monografiju o protestantskoj književnosti, a to je *Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije* Franje Bučara (1910), koja je donekle i danas korisna. S obzirom na status koji uživaju književnopovijesne sinteze, koje za književne povjesničare predstavljaju krunu znanstvenoga rada, a zajednici nude zaokruženu (pri) povijest koja podupire osjećaj zajedništva i identiteta, nije teško zaključiti ni o statusu institucije koja ih je tiskala, kao ni o njezinoj ulozi u oblikovanju, posredovanju i čuvanju vrijednosti.

Osim antologija, izabranih i sabranih djela i književnopovijesnih sinteza, u učvršćivanju književnoga kanona sudjeluju i književnopovijesne studije koje se bave pojedinim autorom, opusom, djelom ili žanrom. Iz toga je područja doista teško nabrojiti one koji su svojim ocjenama oblikovali sliku hrvatske književnosti. U Matici je objavljeno mnoštvo književnopovijesnih ili kritičkih studija, bilo u obliku predgovora i pogovora. U 19. st. najviše je predgovora, odnosno uvodnih studija napisao Milivoj Šrepel,²³ a tijekom 20. stoljeća izšlo je i mnogo književnopovijesnih monografija ili zbirki studija autora kao što su Branko Vodnik, Antun Barac, Marijan Matković, Jure Kaštelan, Vlatko Pavletić, Ivan Slamnig, Dubravko Jelčić, Franjo Švelec, Zvonimir Mrkonjić, Branimir Donat ..., da izdvojim samo neka imena.

* * *

Iz ovoga nužno kratkog i po različitim kriterijima ustrojenog pregleda posve je izostavljeno novije razdoblje, no ono nam je, zahvaljujući i vremenskoj blizini i mrežnim stranicama, ionako poznatije, preglednije i dostupnije. Bilo bi svakako vrijedno razmotriti Matičinu izdavačku politiku od 90-tih godina prošloga stoljeća, osobito u kontekstu pojave novih medija, pada čitanosti

²³ Vidi npr. Šrepelove predgovore u: P. Preradović, *Izabrane pjesme*, 1890; N. Tordinac, *Odabrane crtice i pripoviesti*, 1890; M. Bogović, *Pjesnička djela*, sv. III, 1895; A. Nemčić, *Izabrana djela*, 1898. Ovdje je on izdvojen jer se, u vrijeme dok je predgovor još bio mlad žanr, ubraja među kronološki prve domaće „predgovornike“.

tiskane knjige, nestanka opreke između visoke i niske književnosti pa i promijenjena statusa književnosti uopće, no privodim pregled kraju i rezimiram.

Tvorba kanona koja se odvija pravorijekom povlaštenih čitatelja – članova akademske zajednice, urednika, kritičara (a te se funkcije nerijetko preklapaju) – u Matičinu se izdavačkom djelovanju dade iščitati i na razini tzv. lijepe književnosti i na razini književno-znanstvene produkcije (koje se također često preklapaju, što se očituje kroz predgovore, antologije i slično). Iz obje sam skupine nastojala izvući pokoje znatnije ime ili biblioteku, svjesna da je moj izbor u ponečemu mogao biti i drugačiji. Namjera mi je bila skicirati nekoliko važnih odlika Matičinih izdavačkih politika, među kojima se izdvajaju prepoznavanje i vrednovanje tradicije, prepoznavanje novih imena na književnoj sceni i otvorenost prema novim trendovima te svijest o raznovrsnim čitateljskim potrebama.

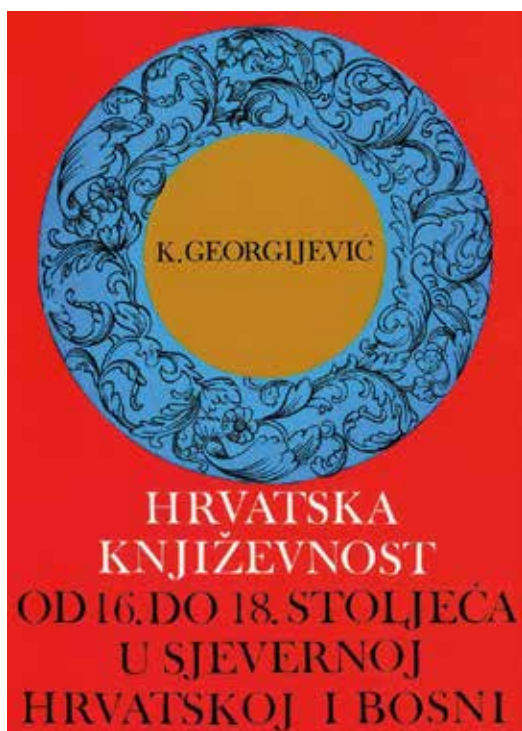
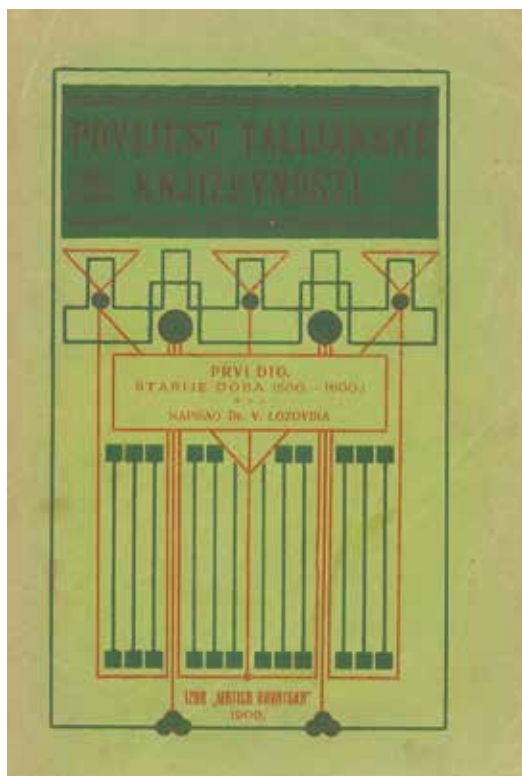
Dodajmo još nešto čemu nas može poučiti uvid u Matičinu bibliografiju. Premda je ona bezdan u kojem se lako izgubiti (ne samo zbog množine različitih naslova, nego baš suprotno, intencionalno, radi uživanja u obilju), dakle, premda je bibliografija bezdan, može se naslutiti da bi njezina preciznija raščlamba mogla uputiti na revidiranje nekih općih mjesta i uvriježenih predodžbi i o Matici i o književnom životu u posljednjih 150-tak godina. Slika je naime Matičine izdavačke djelatnosti, kao i uloge Matice u književnom i kulturnom životu Hrvatske slojevita, a u ponečemu i proturječnija nego što se na prvi pogled čini, no utoliko je i življa. Matica se uglavnom percipira kao konzervativna ustanova i to uglavnom i jest točno,²⁴ no nije na odmet uputiti na to koliko je ona probijala granice, koliko je bila anticipatorna u mnogim segmentima, koliko je naprednih imena privukla i koliko afirmirala, bilo da je riječ o autorima, prevoditeljima, urednicima ili ilustratorima. A ne treba govoriti ni koliko je u nekim razdobljima bila subverzivna. No istodobno je, što ovdje nije spomenuto, izdala i ponešto knjiga koje su bile u skladu s vladajućim ideologijama, bez čega se nije moglo opstati, kao što je ponešto od onoga iza čega bi bila rado stala morala žrtvovati. Ukratko, nema jednostavne slike Matice, no sasvim je sigurno da je njezina izdavačka djelatnost važna činjenica, a tijekom proteklih sto i sedamdesetak godina bila je ona, ne jednom, i bitan mobilizacijski faktor književnosti, cjelokupne kulture i nacije.

²⁴ Premda izrečene u specifičnom kontekstu – povodom prigovora upućivanih tijekom sukoba „starih“ i „mladih“ – mogu se ovdje navesti riječi Antun Radića koje upućuju na ograničenja što ih svaka institucija nosi: „No zato se ne treba ni zavaravati mišlju, da su institucije tu zato, da odgajaju genije. Institucije nema bez pravila, a uz pravila nema absolutne slobode.“ (Radić 1938, 73)

Literatura

- Aralica, Višeslav. 2010. *Matica hrvatska u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Zagreb, Hrvatski institut za povijest.
- Barac, Antun. 1935. „Zapisi o čitateljskoj publici“, u: *Članci o književnosti*, Zagreb, Binoza, str. 85-128.
- Bratulić, Josip. 1994. *Mrvice sa zagrebačkog stola*. Zagreb, Matica hrvatska.
- Bratulić, Josip. „Pohvala uredniku“, <http://www.vlatkopavletic.com.hr/suvremenici/josip-bratulic.htm> (pristupljeno 17. III. 2018).
- Bratulić, Josip 2004. „Matica hrvatska i hrvatska književnost i kultura knjige u 19. i 20. stoljeću, u: Ive Mažuran, Josip Bratulić, *Spomenica Matice hrvatske 1842-2002*, Zagreb, Matica hrvatska, str. 89-217.
- Jelčić, Dubravko 2000. „Tadija Smičiklas i Matica hrvatska“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 18, str. 159-166.
- Kolumbić, Nikica 2001. „Recepcija Marulićeve ‘Judite’ u kontekstu jubilarne godine 1901.“, u: *Dani Hvarskog kazališta. Sv. 27. Književnost i kazalište hrvatske moderne. Bilanca stoljeća*, Split, Književni krug, str. 123-130.
- Lukas, Filip. 1943. „Stogodišnja uloga Matice hrvatske u sklopu političkokulturne poviesti hrvatskog naroda“, *Hrvatsko kolo. Književno-naučni zbornik*, uredili Branimir Livadić i Mirko Jurkić, knj. XXIV, str. 1-44.
- Maraković, Ljubomir. 1943. „Stotinu godina hrvatske književnosti i ‘Matica hrvatska’“, u: *Hrvatsko kolo*, knj. XXIV, str. 45-53.
- Protrka, Marina. 2008. *Stvaranje književne nacije. Oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća*. FF Press, Zagreb.
- Radić, Antun. 1938. „O hrvatskom književnom životu. Književni život. U ‘Matici Hrvatskoj’“, u: *Sabrana djela Dra Antuna Radića*, knj. XIV. Seljačka sloga. Dr. Vladko Maček i Rudolf Herceg, Zagreb.
- Ravlić, Jakša. 1963. „Povijest Matice hrvatske“, u: J. Ravlić, Marin Somborac, *Matica hrvatska 1842-1962*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Smičiklas, Tadija; Marković, Franjo. 1892. *Matica hrvatska od godine 1842. do godine 1892. Spomen-knjiga*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Smičiklas, Tadija. 1895. „Redovita godišnja glavna skupština „Matice hrvatske“, držana dana 23. lipnja god. 1895. pod predsjedanjem gosp. društvenoga predsjednika profesora Tade Smičiklasa. [Ulomak iz predsjedničkoga govora]“, u: Bratulić, Josip (prir.), *Matica hrvatska 1842-1997*, <http://www.matica.hr/knjige/matica-hrvatska-1842-1997-997/#9> (pristupljeno 20. 2. 2018).
- Smičiklas, Tadija. 1898. „Redovita glavna skupština „Matice hrvatske“ održana dana 22. lipnja 1898. pod predsjedanjem gosp. društvenoga predsjednika prof. Tade Smičiklasa. [Ulomak iz predsjedničkoga govora]“, u: Bratulić, Josip (prir.), *Matica hrvatska 1842-1997*, <http://www.matica.hr/knjige/matica-hrvatska-1842-1997-997/#9> (pristupljeno 20. 2. 2018).
- Somborac, Marin 1963. „Bibliografija izdanja Matice hrvatske od 1842 do 1962“, u: J. Ravlić, *Matica hrvatska 1842-1962*, str. 273 – 417. Matica hrvatska, Zagreb.

- Stipčević, Aleksandar. 2008. *Socijalna povijest knjige u Hrvata III. Od početka Hrvatskoga narodnog preporoda (1835) do danas*. Školska knjiga, Zagreb.
- Šarić, Tatjana. 2015. „Agitprop i Matica hrvatska“, u: Zidić, Igor (gl. ur.), *Enciklopedija Matice hrvatske. Iz književne, kulturne, društvene i političke povijesti Hrvatske 1842–2014. Sv. 1. (A – G)*, Zagreb 2015, str. 39-46.
- Šenoa, August. 1876a. „Listak. Matica hrvatska“, *Vienac*, god. VIII, br. 4. (22. siječnja), str. 64.
- Šenoa, August. 1876b. „Štiocu“, u: *Antologija pjesništva hrvatskoga i srbskoga*, Matica hrvatska, Zagreb (nepaginirano).
- Zidić, Igor (gl. ur.), *Enciklopedija Matice hrvatske. Iz književne, kulturne, društvene i političke povijesti Hrvatske 1842–2014. Sv. 1. (A – G)*, Zagreb 2015.

Vodnikovu *Povijest hrvatske književnosti* stručnjaci navode kao prvu književno-povijesnu sintezu hrvatske književnosti utemeljenu na znanstvenim i estetskim kriterijima. Prvi svezak Vodnikove *Povijesti* obučava razdoblje od humanizma do kraja 18. stoljeća, a započinje uvodom Vatroslava Jagića o hrvatskoj glagoljskoj književnosti. Knjigu je likovno opremio Tomislav Krizman. Drugi svezak *Povijesti* Vodnik nije uspio dovršiti (građa za taj svezak čuva se u Hrvatskom državnom arhivu).

- ◁ Među desecima Matičinih književno-povijesnih sinteza otisnutih tijekom 20. stoljeća, objavljene su i monografije Milorada Medinija (1902), Vinka Lozovine (1909), Mihovila Kombola (1945) i Krešimira Georgijevića (1969).

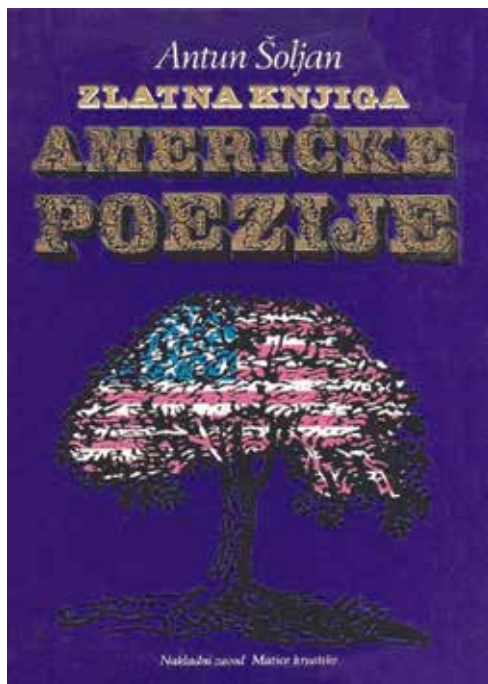
Od 1941. do 1965. objavila je Matica hrvatska šezdeset knjiga za mladež u svojoj *Omladinskoj knjižnici* (od 1942. do 1944. edicija izlazi pod nazivom *Knjižnica za hrvatsku mladež*). Kao udarna izdanja edicije otisnute su bogato ilustrirane knjige inozemnih i domaćih klasika književnosti za mlade, poput djela Johanne Spyri (1943), Lewisa Carrola (1944), Rudolfa Horvata (1941) i Ivana Kušana (1956).

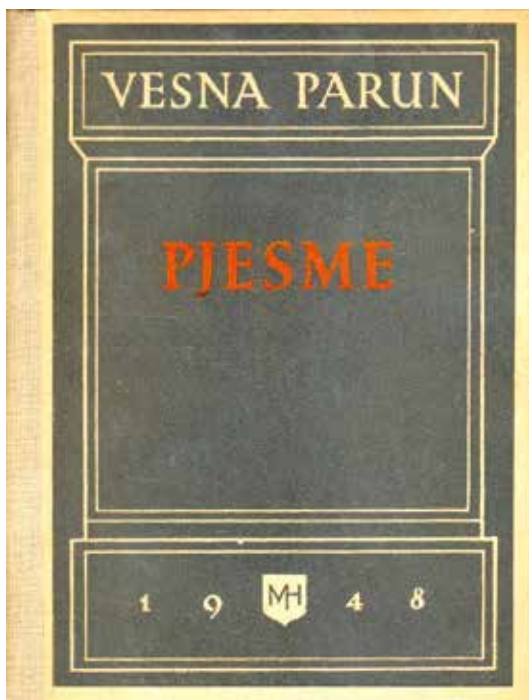
Omotni list *Pjesama* Luke Botića s uvodom Mihovila Pavlinovića i Franje Markovića (Zagreb 1885). Izdanje je Matica posvetila gradu Splitu. Prve književne radove Botić je objavio upravo u Matici, u njezinu časopisu *Neven* (1854).

Ovitci knjiga iz edicije Arion – integralne biblioteke poezije u kojoj je od 1965. do 1991. objavljen 21 svezak. Svi su svesci edicije bili opremljeni brojnim slikovnim i tekstualnim priložima (ljetopis i izabrana bibliografija autora, izbor iz kritika i studija posvećenih autoru i njegovim djelima) te gramofonskom pločom na kojoj je u pravilu, među ostalim, bio snimljen i autorov glas, odnosno pjesnikova izvorna interpretacija vlastitih stihova. Urednik i utemeljitelj edicije Vlatko Pavletić; likovna oprema Boris Dogan i Alfred Pal.

Ovitci dviju antologija iz edicije *Zlatna knjiga* u kojoj je od 1965. do 2003. objavljeno tridesetak svezaka. Pavletićeva antologija, prvi put objavljena 1970. otisnuta je u više izdanja; Šoljanova antologija objavljena je 1980. Obje antologije likovno je opremio Alfred Pal.

Naslovnice iznimno popularnih i uspješnih pjesničkih zbirki Vesne Parun (1948; likovna oprema Ljubo Babić) i Slavka Mihalića (1966; likovna oprema Aleksandar Srnec) objavljenih u Matičinoj ediciji *Suvremeni hrvatski pisci*.